שִׁעוּרֵי מִצְוָה – מצוות שהם רק כשיריים למצוה ואינם מעיקר המצוה, בכל זאת הם חשובים כל כך עד שהם מְעַכְּבִין אֶת הַפּוּרְעָנוּת, שֶׁהֲרֵי מצות תְּנוּפָה, שִׁעוּרֵי מִצְוָה הִיא, שהרי אף אם לא הניף, לא מעכב בכך את הכפרה, וְבכל זאת חשובה כל כך עד שבכוחה היא עוֹצֶרֶת רוּחוֹת רעות וּטְלָלִים רָעִים.

וְאָמַר רָבָא, וְכֵן בְּלוּלָב – גם בנענועים שבלולב צריך להוליך ולהביא להעלות ולהוריד, כמו שמצינו לגבי תנופה. מוסיפה הגמרא: רַב אָחָא בַּר יַעֲקֹב כשהיה נוטל הלולב לברך עליו ולצאת בו, הָיָה מַמְטֵי לֵיהּ – מוליכו וּמַיְיתֵי לֵיהּ – ומביאו, וְאָמַר בשעת הנענועים, דֵּין גַּרְמָא בְּעֵינֵיהּ דְּסָמָנָא – נענועים אלו הם כחץ בעיני השטן, שרואה שאינו יכול לנתק את ישראל מקיום המצוות, שמקיימים אף את הנענועים שאינם אלא שיירי מצוה, ואינם מקילים בהם כלל. מסיימת הגמרא: וְלָאו מַלְתָא הִיא – אין ראוי לומר כן, מַשּׁוּם דְּאָתֵי לְאִינָּרוּיֵי בֵּיהּ – שכשאומר כן הרי הוא מתגרה בשטן בדבריו, ויבוא השטן שהוא היצר הרע להתגרות בו, ויעשה כל אשר בידו כדי להשיאו לתעות מעל קונו.

משנה

מִי שֶׁבָּא בַּדֶּרֶךְ באחד מימי הסוכות וְשם לֹא הָיָה בְּיָדוֹ לוּלָב ושאר מינים לְיטוֹל, לְכְשֶׁיִּכָּנֵס לְבֵיתוֹ ששם יש לו את לולבו, עליו ליטלו מיד, ואף אם שכח והתחיל בסעודתו צריך להפסיק מיד ויטול עַל שֶׁלְּחָנוֹ באמצע סעודתו. דין נוסף: אם לֹא נָטַל לולב שַׁחֲרִית, יִטּוֹל אפילו בֵּין הָעַרְבַּיִם, לְפִי שֶׁכָּל הַיּוֹם כָּשֵׁר לַלּוּלָב. ואך לכתחילה מצותו בשחרית, משום שזריזין מקדימין למצוות].

גמרא

מקשה הגמרא: אָמְרַת שאם לא נטלו לפני הסעודה, נוֹטְלוֹ עַל שֻׁלְחָנוֹ, לְמֵימְרָא דְּמַפְסִיק ונוטלו באמצע סעודתו, וּרְמִינְהִי – שנינו במשנה (שבת ט:) לְהיפך, שאף שאסור לאכול קודם שיתפלל מנחה, מכל מקום אִם הִתְחִילוּ אֵין מַפְסִיקִין, הרי שאם התחיל את סעודתו אינו צריך להפסיק אפילו למצוה שהיה צריך לעשותה לפני הסעודה, ויקיים את המצוה לאחר הסעודה, ומדוע במשנתנו אמרו שיפסיק באמצע סעודתו ליטול את הלולב. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב סַפְרָא לֹא קַשְׁיָא, הָא – במשנה בשבת מדובר באופן דְּאִיכָּא שְׁהוּת בַּיּוֹם להתפלל אחר שיגמרו סעודתם, ולכך מותר לו להמשיך בסעודתו ואינו צריך להפסיק, וְהָא – משנתינו מדברת באופן דְּלֵיכָּא שְׁהוּת בַּיּוֹם שסעודתו תמשך עד הערב, ולפיכך צריך להפסיק באמצע אבילתו ליטול לולב, שאם לא יטול עכשיו שוב לא יוכל לקיים את המצוה.

אָמַר רָבָא לא יתכן שדברי רב ספרא נאמרו ביישוב על הקושיא הנזכרת, דַּאי קוּשְׁיָא – מה סתירה יש בין המשניות כלל, אף אם שניהם מדברות כשיש שהות ביום, הֵילְמָא טעם החילוק משום שֶׁהָא – נטילת לולב, דְּאוֹרַיְיתָא ולכך צריך להפסיק באמצע סעודתו כדי לקיים את המצווה, וְהָא – תפילת מנחה דְּרַבָּנָן, ולכך אין צריך להפסיק את סעודתו. אֶלָּא אָמַר רָבָא, אִי קַשְׁיָא – אם יש קושיא שעל זה הוצרך רב ספרא לתרץ ׳הא דאיכא שהות הא דליכא שהות׳, הָא קַשְׁיָא – כך מתבארת הקושיא, שברישא של המשנה כתוב שלְכְשֶׁיִּכָּנֵס לְבֵיתוֹ נוֹטְלוֹ עַל שֻׁלְחָנוֹ, אַלְמָא דְּמַפְסִיק סעודתו לצורך נטילת הלולב, וְהַדַּר תָּנֵי לֹא נָטַל שַׁחֲרִית יִטּוֹל בֵּין הָעַרְבַּיִם, אַלְמָא דלֹא מַפְסִיק – אינו צריך להפסיק ורשאי להמתין לבין הערביים ואז ליטלו. ועל זה אָמַר רַב סַפְרָא לֹא קַשְׁיָא, הָא – הסיפא של המשנה שמבואר שיכול להמתין וליטלו בין הערביים, מדובר בְּדְאִיכָּא שְׁהוּת בַּיּוֹם, ומשום כך אם לא נטלו שחרית והתחיל סעודתו רשאי להמתין וליטלו בין הערביים, ואילו הָא – הרישא שמבואר שצריך להפסיק בסעודתו, מדובר בְּדְלֵיכָּא שְׁהוּת בַּיּוֹם משום שתמשך סעודתו עד הערב, ולכך צריך להפסיק וליטלו על שולחנו באמצע הסעודה.

אָמַר רַבִּי זֵירָא אין לומר שהקושיא היא כדברי רבא, דַּאי קוּשְׁיָא, וּדְלָמָא – שמא כוונת המשנה ברישא שמְּצָוָה לכתחילה לְאַפְסוֹקֵי באמצע סעודתו משום שחוששים שמא ישכח ויבוא לידי פשיעה שלא יטול לולב, וְבסיפא של המשנה נאמר דאי לֹא פָּסִיק – שאם לא נהג כדין ולא הפסיק באמצע סעודתו, יָטוֹל בֵּין הָעַרְבַּיִם, משום שֶׁמעיקר הדין כָּל הַיּוֹם כָּשֵׁר לַלּוּלָב. אֶלָּא אָמַר רַבִּי זֵירָא, לְעוֹלָם הקושיא שבא רב ספרא לתרץ היא כְּדַאֲמְרִינָן מֵעִיקָּרָא שקשה ממשנתנו על המשנה בשבת, וּדְקַשְׁיָא לָךְ שהרי ניתן לחלק ביניהם ולומר שָׁהָא – נטילת לולב דְּאוֹרַיְיתָא ולכך צריך להפסיק בסעודתו, וְהָא – תפילה דְּרַבָּנָן ולפיכך אינו צריך להפסיק בסעודתו, אין זה תירוץ נכון, שהרי הָכָא – כאן במשנה מדובר בְּחול המועד שנקרא יוֹם טוֹב והוא שֵׁנִי בחשיבותו ליום טוב ראשון, ומצות לולב בו הוא רק מִדְּרַבָּנָן, ובזה עֲסָקִינַן במשנתנו, ואף על פי כן אמרו שצריך להפסיק בסעודתו, ומשום כך הוצרך רב ספרא לתרץ שמדובר כשאין עוד שהות ביום לקיים את המצוה לאחר הסעודה, ולכך אף שהיא מדרבנן חייב להפסיק את סעודתו, ובמשנה בשבת מדובר שיש לו שהות להתפלל לאחר הסעודה, ולכך אינו צריך להפסיק. מביאה הגמרא ראיה: דַּיְקָא נַמִּי שדין משנתנו הוא בחול המועד, מִדְּקָתָנֵי ׳מִי שֶׁבָּא בַּדֶּרֶךְ וְאֵין בְּיָדוֹ לוּלָב׳, דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ לפרש משנתנו בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, מַאי שָׁנֵי ללכת בדרך ביום טוב, והרי אסור לצאת ביום טוב מחוץ לתחום, אלא ודאי שמדובר בחול המועד שמצות לולב בו היא מדרבנן.

משנה

מנהג קריאת ההלל בזמן המשנה היה שאחד קורא את ההלל ומוציא את האחרים ידי חובתם. ועל כך אומרת המשנה: מִי שֶׁהָיָה עֶבֶד אוֹ אִשָּׁה אוֹ קָטָן הפטורים ממצות הלל, מַקְרִין אוֹתוֹ – קורין לפניו את ההלל, אינו יכול לצאת ידי חובתו בשמיעה מהם שכל שאינו מחוייב בדבר אינו יכול להוציא את המחוייב ידי חובתו, אלא צריך שיהיה עוֹנֶה אַחֲרֵיהֶן מַה שֶּׁהֵן אוֹמְרִין ויוצא ידי חובתו באמירתו. מוסיפה המשנה וְתָבֵא לוֹ מְאֵירָה – קללה, על מי שעשה כן, שלא למד לומר בעצמו את ההלל והוצרך לאחרים שיוציאוהו. ואם למד ואף על פי כן מבקש מהם שיוציאוהו ידי חובה, תבוא לו מאירה משום שמבזה את קונו לעשות שלוחים כאלה כדי לקיים את מצותו. אולם אִם הָיָה גָּדוֹל מַקְרֶא אוֹתוֹ את ההלל, מוציאו ידי חובתו ואינו צריך לענות אחריו כלל, אלא שתיקנו נביאים שיהא עוֹנֶה אַחֲרָיו הַלְלוּיָהּ על כל דבר שהוא אומר, כדי שיהא ההלל נאמר בדרך שירה ושמחה. דין נוסף: מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְכַפּוֹל פסוקים מסויימים בקריאת ההלל, אף הוא יעשה כן ויְכַפּוֹל, אבל מקום שנהגו לְפַשּׁוֹט ולא לכפול אלא לומר כל פסוק פעם אחת, אף הוא יְפַשּׁוֹט ולא ישנה ממנהג המקום. וכן מקום שנהגו לְבָרֵךְ לאחר קריאת ההלל, אף הוא יְבָרֵךְ, לפי שהַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה. והוא הדין אם נהגו מנהגים אחרים בקריאת ההלל, גם כן ינהג כמנהג המקום.

גמרא

תָּנוּ רַבָּנָן, בֶּאֱמֶת אָמְרוּ [־הלכה ברורה שאין חולק בדבר], בֵּן עֶבֶד מְבָרֵךְ לְרַבּוֹ ומוציאו ידי חובתו, וְכֵן אִשָּׁה מְבָרֶכֶת לְבַעְלָהּ ויוצא על ידה ידי חובתו אף שאינו עונה אחריה, אֲבָל מכל מקום אָמְרוּ חֲכָמִים, שתָּבֵא מְאֵירָה לְאָדָם שלא למד, וזקוק הוא שֶׁיהיו אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו מְבָרְכִין לו.

אָמַר רָבָא

הִלְכָתָא גְּבָרָתָא – הלכות גדולות אִיבָּא לְמִשְׁמַע מִמִּנָּהָנָא דְּהַלֵּילָא – יש ללמוד מדהמנהג שנוהגים בימינו באמירת הלל בבתי כנסיות, היאך היתה קריאת הלל כשתיקנוהו הראשונים, שאף שאין קריאתנו כקריאת הראשונים, מכל מקום עדיין ניתן ללמוד מכך את מנהגם, וכדלהלן: ממנהגנו שבתחילת קריאת ההלל הוּא – המקריא פותח וְאוֹמֵר הַלְלוּיָהּ, וְהֵן – השומעים שומעים ושותקים בשעת אמירתו, ואחר כך חוזרים השומעים וְאוֹמְרִים הַלְלוּיָהּ והמקריא שותק עד שיענו, מִכָּאן יש ללמוד שֶׁאף הבקיאים הקוראים את ההלל בעצמם, יש להם מִצְוָה לַעֲנוֹת הַלְלוּיָהּ בתחילת ההלל לפני קריאתם. וממה שנוהגים שכשהוּא – המקריא אוֹמֵר 'הַלְלוּ עַבְדֵי ה'", אין השומעים חוזרים על מה שאמר אלא וְהֵן אוֹמְרִין הַלְלוּיָהּ ובזה יוצאים ידי חובתם, מִכָּאן אנו לומדים שֶׁאִם הָיָה גָּדוֹל מַקְרֵא אוֹתוֹ, אין השומע קורא אחריו מה שהוא מקריא מילה במילה, אלא עוֹנֶה אַחֲרָיו הַלְלוּיָהּ ויוצא בזה ידי חובתו, ולפיכך החזיקו עכשיו במנהג זה, כדי שלא תשתכח תקנה הראשונה, ויוכל מי שאינו בקי לסמוך על זה ולענות הללויה בכל ההלל. וממה שנהגו שהוּא אוֹמֵר 'הוֹדוּ לַה'" והם שומעין ושותקים וְאחר כך הֵן חוזרים וְאוֹמְרִים 'הוֹדוּ לַה'", יש ללמוד מִכָּאן שֶׁהרוצה לצאת ידי חובתו על ידי קריאת החזן, כשמגיעים לראשי הפרקים אין די שעונה אחריו הללויה, אלא מִצְוָה לַעֲנוֹת רָאשֵׁי פְּרָקִים, ולכך אף שעתה איננו צריכים לזה שהרי אנו קוראים את ההלל בעצמנו, החזיקו במנהג זה כדי שלא תשתכח תקנה ראשונה מישראל, ויוכל מי שאינו בקי באמירת ההלל בעצמו, לעשות כן ולצאת בזה ידי חובתו.

אִתְּמַר נַמִי כדברי רבא, אָמַר רַב חָנָן בַּר רָבָא, מִצְוָה לַעֲנוֹת רָאשֵׁי פְּרָקִים. וממה שנהגו שהוּא אוֹמֵר 'אָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא', וְהֵן שותקים ושומעים ואחר כך חוזרים וְאוֹמְרִים 'אָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא', ניתן ללמוד מִכָּאן שפעמים שאין יוצא ידי חובתו במה שעונה על כל דבר הללויה, אלא צריך לענות אחר המקרא כל מה שהוא אומר, כגון שֶׁאִם הָיָה קָטָן שאינו מחוייב בדבר מַקְרֵא אוֹתוֹ ואינו יכול להוציא את המחויב ידי חובתו, צריכים היוצאים ידי חובתם ממנו להיות עוֹנִין אַחֲרָיו כל מַה שֶּׁהוּא אוֹמֵר. וממה שנהגו שהוּא אוֹמֵר 'אָנָּא ה' הַצְלִיחָה נָּא' וְהֵן שותקים ושומעים, ואף שיכולים לצאת ידי חובתם בשמיעה זו מדין שומע כעונה הם אוֹמְרִים שוב 'אָנָּא ה' הַצְלִיחָה נָּא' ונמצא שכפלו דבריהם, מִכָּאן יש ללמוד שֶׁאִם בָּא לְכַפּוֹל בסוף הלל את הפסוקים שאינם כפולים, כּוֹפֵל, שדבר זה תלוי במנהג, וכל הרוצה לכפול יכפול. וממה שהוּא אוֹמֵר 'בָּרוּךְ הַבָּא' וְהֵן אוֹמְרִים 'בְּשֵׁם ה'" ויוצאים ידי חובתם במה שאמר החזן 'ברוך הבא' ואינם עונים אחריו לא ברוך הבא ולא הללויה, מִכָּאן יש ללמוד לְדִין שׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה, שכל שאינו יודע לקרות ולא לענות, אם שמע וכיון לבו לשמוע, אף על פי שלא ענה יצא.

בָּעוּ מִינֵּיהּ בני הישיבה מַרְבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, אם שָׁמַע וכוון ליבו לצאת וְלֹא עָנָה, מַהוּ – האם יוצא ידי חובתו בזה. אָמַר לְהוּ רבי חייא, חַכִּימָא, וְסָפְרֵיהּ – מלמדי תינוקות וְרִישֵׁי עַמָּא וְדָרְשַׁיָּא השוו כולם וְאָמְרוּ, שָׁמַע וְלֹא עָנָה, יָצָא ידי חובתו. מביאה הגמרא ראיה לדין זה: אִתְּמַר נַמִי, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא, מַנִּין לְדִין זה שֶׁשּׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה, דִּכְתִיב בספר מלכים לגבי הספר שמצא חלקיהו הכהן בבית ה' 'אֶת (הדברים) [כָּל דִּבְרֵי הַסֵּפֶר] אֲשֶׁר קָרָא (יֹאשִׁיָּהוּ) [מֶלֶךְ יְהוּדָה]', וְכִי יֹאשִׁיָּהוּ קָרָאן, וַהֲלֹא מפורש קודם לכן באותה פרשה שֶׁשָּׁפָן קָרָאן, דִּכְתִיב 'וַיִּקְרָאהוּ שָׁפָן (אֶת כָּל הַדִּבְרִים הָאֵלֶּה) לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ', אֶלָּא יש ללמוד מִכָּאן, שאף שיאשיהו עצמו לא קרא פסוקים אלו אלא רק שמע משפן, נחשב כאילו הוא עצמו קרא אותם, לְפִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה. מקשה הגמרא: מנין ששני הפסוקים כוונתם על אותה קריאה וניתן ללמוד מכאן ששומע כעונה, וְדִילְמָא – שמא היו כאן שתי קריאות, וּבָתַר – אחר דְּקָרְאֵנְהוּ שָׁפָן לִפני המלך, חזר וְקָרָא יֹאשִׁיָּהוּ פעם נוספת בפני עצמו, ואין מכאן ראיה ששומע כעונה. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב אֲחָא בַּר יַעֲקֹב לֹא סָלְקָא דַּעְתָּךְ – אי אפשר שיעלה על דעתינו לפרש כן, משום דִּכְתִיב באותה נבואה שנתנבאה חולדה הנביאה ואמרה את כל דברי הספר אשר קרא מלך יהודה, שהוסיפה אחר כך ואמרה ליאשיהו – 'יַעַן רַךְ לְבָבְךָ וַתִּכָּנַע לִפְנֵי ה' בְּשָׁמְעֲךָ' (אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה), ויש לדייק בְּשָׁמְעֲךָ וְלֹא בְּקָרְאֲךָ, ומוכח שיאשיהו לא חזר וקרא את הספר בפני עצמו אלא רק שמע משפן שקראו לפניו, וממה שנאמר 'אשר קרא מלך יהודה' יש ללמוד ששומע כעונה.

אָמַר רָבָא, לֹא לֵימָא אִינִישׁ – אדם הקורא בעצמו את ההלל ואין אחר מקרא אותו, אל יאמר 'בָּרוּךְ הַבָּא' וינשו בינתים, וְהַדַּר – ואחר כך יאמר 'בְּשֵׁם ה'". לפי שבאופן זה נראה שהזכרת שם ה' אינה שייכת על דבריו הקודמים, והרי זה כמוציא שם שמים לבטלה, אֶלָּא יאמר 'בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם ה'" – בבת אחת. (אָמַר לֵיהּ רַב סַפְרָא

אגרות קודש

ב"ה, י' אד"ש, תשי"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מה' אד"ש.

בעת רצון אזכיר את בתו... שתליט"א על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע לרפו"ק ולרפו"ש.

ובמ"ש שהוא הי' מקבל ע"ע איזה ענינים והוספה, לדעתי קבלה מתאימה בהתאם לדרישת והכרח השעה היא השתדלות בהפצת מעינות תורת החסידות (עד שיגיעו גם) חוצה, ומובן שכוונתי לחסידות חב"ד, כיון שיש לו השפעה בתוככי בני הישיבה הרגילים לביאורים והסברות גם לימוד החסידות צ"ל באופן כזה, והוא ימצא רק בחסידות חב"ד, ומה טוב שגם בעל בתו שי', דאשתו כגופו דמיא, יקבע בכל יום לימוד בתורת החסידות הנקראת בזהר הק' אילנא דחייא ונשמתא דאורייתא ולית תמן אחיזה לכל ענינים הבלתי רצוים (כדברי רעיא מהימנא ומובא גם באגרת הקדש לרבנו הזקן הידוע), ובמדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה יתוסף בעניני חיות גם להקרובים אליו, וק"ל.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.